

CURIOSITATS DE CATALUNYA

(setmanal)

Redacció i Administració:
Barcelona. - Riera Alta, 61

PREU:

Número corrent	25 cèntims.
Subscripció semestral	6 pessetes.
Subscripció anual	10 pessetes.

SUMARI

Als nostres llegidors, pàg. 418. - La Celler de Ter, pàg. 420. - Anecdolari català, pàg. 421. - La Catalunya que riu, pàg. 422. - Notes bibliogràfiques, pàg. 425. - Supersticions, pàg. 426. - Contes vells... forjats de nou, pàg. 427. - Geografia folklòrica, pàg. 431. - Les muntanyes de Catalunya, pàg. 434. - Supersticions, pàg. 437. - Nostre Premsa, pàg. 438. - Catalans notables, pàg. 442. - Anecdolari català, pàg. 444. - Fets històrics, pàg. 445. - Corrandes, pàgina 446. - La primera escola pública de Barcelona, pàg. 447. - Entreteniments Instructius, pàg. 448.

Als nostres llegidors

BÉ, amics: CURIOSITATS DE CATALUNYA, aquesta nostra revista estimadíssima, essencialment catalana, compta ja amb quinze mesos de vida. Tot just ara els acaba d'acomplir.

Cinc trimestres d'existència no són res per a la vida dels homes, passen de seguida, sense deixar el més lleu rastre. Per un periòdic com el nostre, però, representen quelcom de notable, digne de l'elogi més sincer i entusiasta. Si altra cosa no, ells són muts testimonis d'una sèrie inacabable, ininterrompuda, d'activitats força ben esmerçades, encertadament dirigides, atinadament portades a terme, feliçment realitzades. I el que és més encara: entusiàsticament compreses i rebudes amb cordialitat extremada per part del gran públic català, per part de tots vosaltres, amigues i amics de tot Catalunya.

Es per això i no per altra cosa que ara, en començar CURIOSITATS DE CATALUNYA a caminar per ella mateixa, valent-se de les seves pròpies forces i mitjans, no pot de menys que regraciar efusivament, amb tota l'ànima, el vostre ajut desinteressat i afectuós, el qual, a cada nou dia que passa, tenim el gust de constatar, per cert amb el somris als llavis i el cor eixamorat d'una joia inusitada, com va augmentant progressivament.

Hem dit, ens plau repetir-ho per a satisfacció de

tots, que és ara, precisament, quan CURIOSITATS DE CATALUNYA comença a donar per si sola les primeres passes. S'escau a ésser, doncs, per l'abril, pocs dies després que el calendari ens anuncia haver entrat oficialment en el temps primaveral, quan CURIOSITATS DE CATALUNYA, amb passa ferma i decidida, no gens vacil·lant ni trontollosa, va avançant pel camí de la vida, malgrat els moments d'intensa agitació que estem vivint. No hi fa pas res que el terreny sigui relliscós i de mal recórrer, car com més esllavissadís, més compte posarem en aquesta nostra tasca de cada dia i de cada instant.

Bonica coincidència! Es pel temps que les orenetes retornen enjoiant amb llur xiscladissa alegroia i encisadora tot l'ample cel de la nostra benamada Pàtria; és quan la primera ginesta grogueja per carrers i places barcelonines juntament amb les enceses roselles tot combinant hàbilment els nostres colors simbòlics; és per preparar ja, la vinent festa del llibre, gaia festa instaurada expressament per honorar degudament tot fomentant la cultura de l'esperit, quan CURIOSITATS DE CATALUNYA es proposa parlar setmanalment als seus amics llegidors per mitjà d'aquesta altra nova secció que avui deixem inaugurada i de la qual en tindrà cura un dels nostres més fervents redactors.

A partir de la vinent setmana, doncs, des de «Cancel·l», títol aquest amb el qual hem cregut oportú batejar l'esmentada nova secció, un dels nostres amics us dedicarà sengles escrits en nom de CURIOSITATS DE CATALUNYA. A cada número es tractaran temes d'actualitat palpitant, també tota mena de comentaris, crítiques, enraonies, rumors, notícies d'ací i de fora... Tot el que valgui la pena d'ésser reportat, anirà descabdellant-se paulatinament. Es necessari saber, i saber força, com més millor. A tal fi CURIOSITATS DE CATALUNYA reorganitza, poc a poc, les seves pàgines a profit dels nostres incondicionals llegidors i amics, i també, per què no dir-ho?, en honra i glòria de la nostra, ara més que mai estimada i volguda, Catalunya.

LA DIRECCIÓ.

El Pasteral. - Pont de la carretera sobre el riu Ter.

La Celler de Ter

A recés de muntanyes gegantines s'hi troba, tota humil i manyaga, la xamosa i pintoresca vila de La Celler de Ter, la qual població és d'uns 1.800 habitants.

Es una de les viles més riques, pel que fa referència a boscos i fruitaredes, de la comarca selvatana.

Quan arriba la primavera, els camps es converteixen en bells jardins, car la magnífica florida dels arbres fruiters embelleixen d'ací i d'allà aquella petita, però gran per la seva importància, planúria regada, mitjançant rierols, per les manses aigües del riu Ter.

Els ocells, saltironant d'arbre en arbre, no paren de refilar-hi alegres tonades, i fan, amb els seus cants harmoniosos, més bell aquell paradís.

I si atractiva n'és la primavera, també ho és l'estiu, ja que en aquesta època els arbres, si bé han perdut la bellesa de les flors, s'han omplert de fruita, que tempta a qui l'admira per la seva bonica presència i rica fragància.

A més a més, és una vila rodejada per innombrables fonts d'alta qualitat, ja que un bon tant per cent

d'elles són d'aigua picant, procedent d'aquelles mateixes muntanyes minerològiques.

A La Cellera de Ter hi va agregat el barri d'El Pasteral, on hi ha, a més d'un grup de cases, la tan renomada Central Elèctrica, la potència de la qual és d'uns 2.000 cavalls. La presa d'aquesta és d'uns 154 metres de llargada, per 20 d'amplada i 20 d'alçada.

Durant l'estiu són molts els turistes que visiten aquesta població per les belleses ja exposades, i tots, sense excepció, queden meravellats en contemplar-les.

Pertany al partit judicial de Farnés de la Selva, de la qual dista uns 14 quilòmetres.

Per La Cellera de Ter hi passa, demés de la carretera que va a Olot, Farnés de la Selva i Girona, el ferrocarril d'Olot a Girona. El servei de comunicació no pot ésser més extens del que és en aquesta vila riallera de la Selva.

FRANCESC BONAVENTURA VILÀ.

Anecdolari català

L'inventor Narcís Monturiol, és perseguit aferrissadament per la policia. Té la sort, però, que no el trobin. Un dia la policia es presenta al seu domicili, per a detenir-lo. Es l'hora de dinar; Monturiol està assegut a taula amb els seus. La senyora Emília, la seva muller, s'aixeca i va a obrir la porta. En tenir-la oberta es troba amb els agents al davant.

—«¿El señor Narciso Monturiol?»

—«No está en casa» —contesta Emília.

—«¿Y aquel señor que está sentado cerca de la mesa, quién es?»

—«Es su hermano».

Monturiol, sense aixecar-se de la cadira, i en un to molt correcte i seriós, afegeix: —«Servidor de ustedes» — i els fa una amable salutació amb el cap. Els agents marxen convençuts.

Aquest episodi dóna idea de l'aplom de Monturiol.

La Catalunya que viu

EL «CANONGE», L'HOME DEL MISTERI FET REALITAT

PER a nosaltres, joves d'avui, el «Canonge» no ens representa res. No ens diu res. Tot el més, significa el nom d'un personatge dels que n'anomenem prestidigitadors que arribà, amb el seu misteri fet realitat, a prendre el pèl —ho diem així perquè aquesta expressió popular és tan genuïnament catalana que encaixa a les mil meravelles en aquesta informació de curiositats que ha viscut la nostra terra— a altes figures del règim, com ho fou una reina, en els temps que aquest màgic féu de les seves per terres nostrades,

Conten d'ell —i aquest és el cas al qual ens referim més amunt— que un jorn fou invitat per la majestuosa personalitat a un sarau que s'havia de celebrar a Barcelona, i que com a condició indispensable per assistir-hi se l'hi imposà ésser-hi puntualment. Altrament hi hauria un càstig exemplar per l'home que s'atrevia a desairar tan rellevants figures, acudint tard a tots els llocs a què se'l citava, i per postres a fer-los alguna que altra jugada més o menys sonada.

De tothom era conegut el sacrifici que això significava pel «Canonge», acostumat a presentar-se a deshora a arreu. I aquella nit, una hora abans de la reunió a què havia d'acudir-hi aquest, l'espectació era de les grans.

Les nou —el sarau era per les deu— passaren ràpides, i vingueren les deu. Però el que després vingué, ningú no pot recordar-se'n. Sembla que havien tocat les onze, i que el «Canonge» no era fet carn i ossos, allí. I quan tothom es cansava d'esperar, i l'egrègia persona començava a indignar-se, es presentà el nostre heroi, rialler i cerimoniós com sempre.

—Senyor meu —diuen que li digué la reina—, aquestes són les hores que us havíem assenyalat...?

—Quines, majestat? —contestà.

—Van a tocar les dotze, senyor...

—Perdoneu, majestat. Precisament ara «van a tocar les deu». L'hora en punt en què jo havia d'entrar ací dins...

I segueix dient que el rellotge de la mansió inicià les deu batallades, amb astorament general. I en els de tots els assistents a la reunió, assenyalava aquesta hora. Què havia passat per poder ésser, això? El secret no s'ha aixecat d'aquest divertit misteri. Però algú ens diu que caldria cercar-lo en el poder magnètic del gran «Canonge»...

EL CAVALLER GURT, UN ALTRE MÀGIC

Del «Canonge» —que el seu nom no vol dir pas que fos un canonge, com alguns podrien creure— podríem explicar-ne altres casos divertidíssims; posem per cas els ous d'Olot, que en sortien unces d'or del seu interior, deixant esbalaïts els que ho veien. Però, avui per avui, preferim parlar d'un altre exponent d'aquestes figures prestidigitadores, no precisament de les que dels barrets en treuen un gavadal de coses, com un vulgar garlaire de carrer, sinó dels fins. Que entre ells hi podem classificar el Cavaller Gurt. Un altre català de la bohèmia alegre. O, almenys, dels que alegraven la vida ciutadana amb els seus «cops d'efecte».

Del cavaller Gurt en sabem un cas ocorregut a Torroella de Montgrí. Es jugava a cartes. Gurt, perdia. Quan ja li quedava poca moneda per jugar, s'adonà que un dels jugadors feia trampes. Aleshores comprengué que l'honradesa de la societat és un mite, quan de jocs es tracta. I cregué oportú fer-ne una de les seves per rescabalar el perdut.

Tallà ell; repartí les cartes, i quan tothom semblava estar content del joc que tenien, deixà anar a terra un objecte. En collir-lo, se li veié la seva carta. Era baixa, i no cal dir que ningú no s'acontentà amb les apostes que havien fet. Pujaven i pujaven, amb perill pel de la banca, que era Gurt. Aquestes féu el sorprès; digué que li devien haver vist el seu joc. Se li jurà que no.

—Bé, bé —digué—. Per vosaltres feu! Jo, ja en tinc prou.

I girà la carta... Guanyava a tots! Refets de la sorpresa els reunits, comprenent que tot allò havia anat per ell, confessà que abans havia fet trampes, retornant tot el diner. I acabà la jugada en mig de simpàtica gatzara

DOS PINTORS I UN «MANIPULADOR»

Ara, els herois de la facècia són els pintors Cases i Rossinyol. El pol oposat segueix essent el Cavaller Gurt. El lloc on s'esdevé, Olot. A Olot, Cases i Rossinyol, n'hi tenen fetes moltes i bones. Però aquesta té un regust molt especial. I relatar-la, és una mica escabrós la manera en què pugui fer-se.

Era mitjanit. En la casa on s'estatjaven els tres personatges planava el silenci. Rossinyol, que conten que era un costum invariable en fer-ho totes les nits, agafava un estri tot especialíssim per realitzar-hi una feina biològica. Mai no ho hagués fet! Conten que els crits s'oïren d'una hora lluny. Cases es despertà i se n'anà a l'habitació de Rossinyol a veure què li passava. Aquest s'havia esblanqueït de l'ensurt.

—Cases, què pot ésser, això? Mira! Diga'm què deu ésser!

Del recipient en vessava una gran bromera, que era la causa de l'angoixa de l'humorista. I durant un parell de dies l'arribà a trastornar, perquè a ningú no se li podia ocórrer trobar fonament al cas. Fins que un jorn, reunits Cases, Rossinyol i el Cavaller Gurt al menjador de la casa, aquest darrer encetà la conversa així:

—Mireu quin cas em passà, fa tres nits. Vaig entrar a una habitació duent a una mà magnèsia efervescent, cercant un vas per a tirar-l'hi i beure-me-la. Però em caigué en un vas... d'aquells que anomenem de nit. I quan l'anava a treure d'allí, vaig sentir passos que s'atançaven, i ho vaig haver de deixar córrer! No sé què deuria passar, amb allò...

A Rossinyol se li guarí el mal, i sembla que rigué la gràcia —perquè allò no era una casualitat— durant dies.—JOAQUIM GRAU LATORRE.

Notes bibliogràfiques

«IMPROMPTUS», per *Prudenci Bertrana*.

SOBRADAMENT coneguda de tothom és la personalitat literària de Prudenci Bertrana. És indiscutible que la publicació d'una obra seva constitueix un veritable aconteixement en el nostre món de les lletres. El seu darrer llibre, titulat «Impromptus» —recull dels treballs que sota el títol que dona nom al volum, ha vingut publicant en diferents periòdics de la nostra ciutat— és una filigrana literària.

Cada una de les composicions que el componen, constitueixen una obra d'art, una miniatura perfecta. Prudenci Bertrana, gran observador, profund psicòleg, àgil narrador, ha copsat les impressions del món que ens volta, i les ha plasmat d'una manera admirable damunt del paper. L'ambient és divers, i tan aviat ens trobem en la pau beatífica del camp, de la muntanya, com en mig del traüt i dels convencionalismes de la vida de ciutat.

Llegint, doncs, les composicions d'aquest volum descobrim, d'una banda, l'amant de la natura, l'home que s'emociona, que sent vibrar intensament el seu esperit contemplant les belleses naturals, i que sap descobrir, que sap posar en evidència tota la poesia que enclouen. Es, llavors, quan la prosa d'en Bertrana pren una forma lírica, quan cada una de les seves composicions és un veritable poema en prosa. Bertrana és, innegablement, un home que sent l'enyor de la muntanya, i és per això que, quan s'hi encara, es sent lliure del jou que el sotmet a la vida de ciutat, i deixa volar la seva fantasia impetuosa, ara darrera d'un ocell, ara camins enllà a la recerca de nous horitzons. Bertrana s'embadaleix en la contemplació dels paisatges; es sent atret, captivat pels camperols, gent rústega, però plena d'ingenuïtat i bona fe, llur vida senzilla, però franca, espontània,

allunyada de les toxines ciutadanes, mereix ben sovint la seva atenció, i es complau en posar en evidència llurs qualitats que contrasten amb la ficció i amb la hipocresia, que moltes vegades acompanyen als homes de ciutat.

D'altra banda, ens trobem davant de Bertrana ciutadà de Barcelona. I és quan es posa més de manifest que Bertrana no viu el seu ambient. La ciutat, amb la seva xarxa de carrers, amb el seu aire cosmopolita, empresona l'esperit del nostre autor, i la seva fantasia exuberant resta encadenada per les diferents facetes de la vida ciutadana. No obstant, cerca també la poesia —és innegable que dintre la ciutat hi ha també poesia—, però llavors la prosa de Bertrana té un aire elegíac, un aire de tristesa, i no pot menys que evocar la poesia del camp, de la muntanya, com per exemple en «Lluna ciutadana», en «El pardal morent», en «Traïdories de ciutat»...

Es indiscutible que una de les qualitats més remarcables del nostre autor és la seva ironia profunda, i així veiem com Bertrana passa pel sedàs del seu comentari les xacres, els mals costums, els defectes... més habituals en la nostra vida ciutadana. Una mostra d'aquesta ironia són: «Adéu, arna, i moltes gràcies», «El gai sobreviure d'una capsa», «Un descamisat passa bugada»...

Les il·lustracions d'aquest volum també mereixen un elogi. Daniel Masgoumery ens mostra les seves qualitats de dibuixant, interpretant admirablement les proses d'en Bertrana.

MANUEL SERRAT I PUIG.

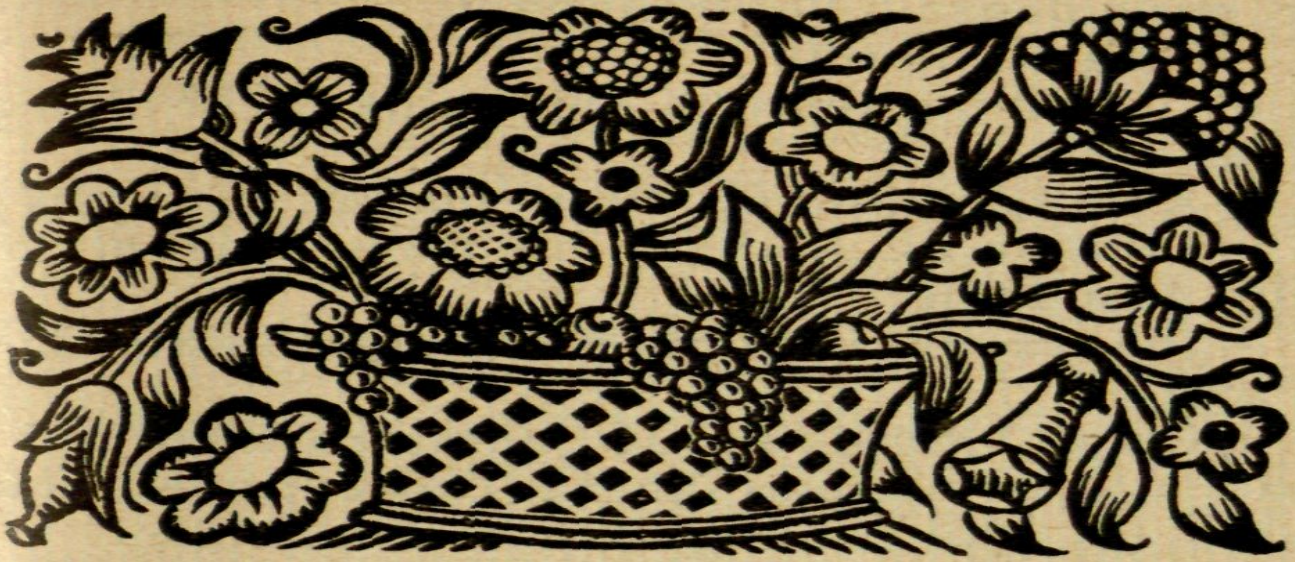
NOTA DE REDACCIÓ.—En aquesta secció, que avui iniciem, es publicaran comentaris *exclusivament* de llibres de literatura escrits en català. Els autors que desitgin que parlem de les obres que publiquin, són pregats de trametre dos exemplars a aquesta Redacció.

SUPERSTICIONS

Contra la ronya

S'unta la part infectada, d'aquell suc que surt per l'extrem dels troncs d'olivera, quan estan cremant a la llar.

CONTES VELLs... FORJATS DE NOU

Princeseta Bellaneu, la bondadosa

(Acabament)

EFECTIVAMENT, el petit captaire s'ha despertat. Molt fina teniu l'oïda, damisella Eugènia.

—Una petita remor, pròpia d'un cos humà al deixondar-se, ha arribat fins a mi, fent-me pensar en el nostre infant hospitalitzat, el que aquest matí heu salvat de les salvatgeries del poble i que amb tanta bondat, després de curar-li amorosament les ferides rebudes, heu ficat en el vostre propi llit, compadida del gran cansanci que l'aclaparava, que l'atuïa.

—No he fet més que el devia. Un altre, en el meu lloc, ¿no hauria procedit igualment? Però... vulgueu, si us plau, entreobrir una mica els porticons, de manera que entri un xic de claror dins la cambra. Feu-ho de manera que no molesti a l'infant.

—Ho teniu bé, així, Princesa?

—Sí. Gràcies.

—On sóc? Qui m'ha portat ací? Què m'han fet?

—Correu, Eugènia, porteu-me una tassa de brou. El noi paladeja, i això em fa témer tingui la boca

seca. A més, és l'hora prescrita, assenyalada pel doctor, per a donar-li l'aliment fixat.

—Vaig de seguida.

—Què m'ha succeït? Qui m'ha ferit? Per què m'han portat ací?

—Assossega't, home. No t'espantis ni tinguis por de cap mala cosa. No res has de témer, puix et trobes entre gent de bé.

—Digueu-me, almenys, vós que sembleu tan bona, on sóc?

—Ets a... però, per què pensar en això, ara? El que sí molt m'interessa saber és com et trobes. Aquest matí el teu estat ens inspirava forta inquietud.

—Ara no em fa mal res, ho podeu ben creure. I... expliqueu-vos: què m'ha passat?

—Es possible que no et recordis de res, després del molt que has sofert?

—No, no recordo gens ni mica.

—Princesa, ací em teniu amb el que m'heu demanat.

—Mercès, damisel·la Eugènia.

—Fes-me el favor, com et dius?

—Jaume... però tothom m'anomena «en Jaumot petit».

—Dons bé, Jaume, beu aquest brou. Sobretot no et desabriguis ni t'oregis.

—Que se'l beu de gust, el pobrissó!

—Veig que no m'he equivocat en dir que tenia set.

—T'ha agradat, Jaume?

—Molt, moltíssim... Digueu-me, us suplico, on sóc? Si no he oït malament, la damisel·la ací present us ha anomenat *Princesa*. Es que tal volta vós sou la Princeseta Bellaneu, la que el poble qualifica de bondadosa? Tal vegada em trobo dins del seu propi palau? Parleu de seguida, dieu-me aviat, expliqueu-vos el més prompte possible, si és veritat el que massa pressento.

—Sí, Jaume, sí; et trobes davant la mateixa Princeseta Bellaneu, dins el seu magnífic palau i en la seva pròpia cambra.

—Com us ho podré pagar, Princeseta bondadosa, tot el que heu fet i encara feu per mi? Sou excessivament caritativa. Però dieu-me, per favor, com és que em trobo ferit i en aquest lloc?

—Fes memòria, home!

—Ara! Ara em sembla recordar!

—Digues.

—Venia de Martelles, el poble veí, i em dirigia a casa amb unes poques monedes. producte de tot un matí de captar. Quan he estat a l'entrada del poble, prop del mas Serenous, uns quants vailets jugaven a gepes. Al veure'ls, com sempre faig, m'he volgut amagar. Però no he estat prou destre, m'han vist i això m'ha perdut. Enduts per l'odi que em professen, arborats per la rancúnia que em tenen, m'han empaitat a cops de roc. Eren sis contra meu i tots tiraven. Els projectils passaven brunzents Jo, tot fent via vers casa, anava corrent i al mateix temps m'hi tornava. En ésser, ho recordo bé, davant l'ampla portalada del vostre palau, un dels còdols m'ha tocat al bell mig del front... Dec haver caigut esvaït, perquè no sé res més.

—En efecte, ha estat la mateixa Princesa que, en retornar del seu passeig quotidià t'ha recollit, completament desmaiada i amb un trenc al front, d'on brollava abundosa sang. Veritat, Princesa Bella-neu?

—Cert Però, per què aquest odi, per quin motiu aquesta rancúnia s'hostatja en el cor d'aquests brivalls?

—Jo no puc ésser bo, no en sóc ni en seré als ulls de la bona gent. Sóc molt dolent...

—Què has fet?

—No res... però com que sóc fill d'en...

—Princesa! Oïu quina cridòria, quin gran avallot?

—No us esvereu així, Eugènia. Aneu al balcó, per si podeu veure...

—A través dels jardins em sembla albirar, allà al lluny, ran del reixat que cerca el palau, un home que braceja seguit d'una gran multitud que crida i vocifereja. La guàrdia prou feina té... Oïu, Princeseta, el primer toc d'atenció! Els soldats no poden a les bones i van a valer-se de la força per a mantenir a ratlla els revoltosos.

—Per favor, damisel·la Eugènia, de seguida, trameteu l'ordre al caporal de les forces que no es faci

foc. Jo ho mano! Però volant més que corrent, o sinó, no hi sereu a temps. I aquest home que heu vist braçar al davant dels altres, el capitost de segur, que sigui portat immediatament a la meva presència. Correu, us miraré des de darrera els vidres...

—El segon toc d'atenció, i Eugènia encara no ha arribat a lloc. Ara! Per fi! Ja hi és, ja parla amb el caporal. Ja agafen a l'home i es dirigeixen cap ací.

—Princesa, l'home que enardia la multitud és en Jaumot.

—Quina millor ocasió que aquesta pot presentar-se'm?

—Ja és ací. Voleu que el faci entrar, veritat?

—Sí, que passi immediatament. Abans, però, deslligueu-lo.

—Com que sou vós, mala dona, botxí del nostre poble, qui m'ha fet agafar? Sí, doncs ací teniu la paga...

—Ah!

—No, pare meu, no! No atempteu la vida de la més bona de les dones. Ella m'ha salvat aquest matí la meva vida! Ara, fa pocs instants, ha salvat també la de tots vosaltres. I vós voleu prendre-li la seva?

—Tu, ací, fill meu! Perdó, perdó per a mi, Princesa! Castigueu-me durament, m'ho mereixo!

—Dexeu-lo en llibertat, soldats. I vós, Jaume, com a punició al procedir d'ara fa uns instants, renyireu per sempre amb aquell Jaumot de mala anomenada que freqüenta la taverna d'en «Casall» i també besareu el vostre fill. Petonejeu-lo fort, que l'amor, el veritable amor a les bones coses, guiï d'avui en avant i per sempre més les vostres passes.

—Fill meu, tu m'has salvat!

—Jo i la Princesa, més ella que jo. Vós, però, en justa correspondència, veritat que us cuidareu de salvar a tots aquells dels vostres companys que fins ara us han seguit pel mal camí?

JOSEP M.ª SALAS I JULIÀ.

GEOGRAFIA FOLKLORICA

Corrandes i Aforística Popular Vallesana

(Continuació)

15. *A Santa Perpètua,
ora pro nobis.*

El nom del poble és Santa Perpètua de Moguda.

16. *A Sabadell,
mala pell.*

17. *Sembles el ferrer de Montmeló,
que quan tenia ferro
no tenia carbó.*

18. *Valldoreix, no val un peix;
Sardanyola, salta i vola,
p... cantons a Ripollet,
escorxa pins a Barbarà;
i les noies de Santiga
tiren p... a Polinyà.*

Santiga, és una parròquia rural sufragània de Santa Perpètua de Moguda.

19. *Els «curridos» de Polinyà
tres per qui, quatre per llà.*
20. *Vallromanès,
toquen les campanes.*
21. *Lladres de Sentmenat,
Sant Menna, no els ajudeu.
perquè robaren les campanes
de dalt el Puig de la Creu.*

El Puig de la Creu, està entre Sentmenat, i Castellar del Vallès; el límit de terme d'aquests, passa precisament pel mig d'aquell antic convent, el qual està en el seu cim; el campanar i l'altar estaven a dintre el terme de Castellar del Vallès, i aquests els deien aquella corranda perquè els robaren les campanes, i demanaven al patró de Sentmenat, Sant Menna, que no els ajudés.

22. *A Montornés,
manllevem les coses i no tornen res.*

23. *Les noies de Montmeló,
porten la mitja a garró.*

Entre els aforismes, n'hi ha que ens duen bells records: així tenim aquests:

24. *Martorelles, Cabanyes, i Sant Fost,
tres parròquies dintre un bosc.*

Sant Cebrià de Cabanyes, antiga parròquia. L'església, rica joia religiosa i històrica, fou consagrada en 1192, per Ramon V, bisbe de Barcelona, uns cinquanta anys després de la de Sant Fost. Deixem consignat que en 1845 es tancà l'església; aquesta avui està en ruïnes; és a dalt d'un turonet, prop de la de Sant Fost de Campcentelles.

25. *Martorelles, Vallromanes i Sant Fost,
tres parròquies dintre un bosc.*

O bé:

26. *Rexach, Martorelles i Sant Fost,
tres parròquies dintre un bosc.*

En aquestes parròquies hi havia antigament una gran boscúria anomenada *Pineda Fosca*.

27. *A Martorelles,
carboners.*

Els deien carboners, per les cuites de Carbó que feien en la *Pineda Fosca*.

Els dies de Carnaval, les colles de Martorelles,

que ballaven el Ball de les Gitanes, els diablots sempre portaven lligada al forcat, una brasa de carbó. Serà, segurament, pel motiu al·ludit?

28. *A La Roca,
el sol hi toca.*

Altra:

29. *A La Roca, el sol hi toca;
al Vallès, el sol hi és;
més s'estima una minyona
que una bossa de diners.*

30. *A La Roca, el sol hi toca;
Granollers, el sol hi neix;
a Vilanova, flor nova;
Vallromanes, romanins,
i a La Roca, escorxen pins.*

El tercer vers, es refereix a Vilanova de La Roca.

31. *A més a més
no hi ha terra com Granollers,
ni ciutat com Barcelona.*

32. *A més a més
no hi ha terra com Granollers
i per millor, la de Mataró;
i per no haver de fer res
la de Montornés.*

33. *La Nata,
terra llepissosa
i lleganyosa.*

El nom és Sant Joan de Sanata; el qual és parròquia del terme de Llinàs, però la gent d'aquells indrets l'anomenen per *La Nata*.

FRANCESC GOSALBES I CASTAÑE.
(De «Amics del Folklore de Catalunya».)

(Acabarà).

Les muntanyes de Catalunya

XXXII

MONTLLUÍS

PER no perdre el costum en les nostres descripcions — de moment — aquesta excursió l'emprenem des de la vila de Ribes; ja podeu veure, doncs, la importància que té, per a nosaltres, aquesta capitalitat de la formosa vall de son nom.

D'aquesta formosa vila ens dirigim cap a Núria, pels camins ja coneguts de tots vosaltres, i que s'han inserit en les pàgines del nostre setmanari. Sortim de la vall de Núria pel davant del Cafè, i atravessem el riu, remuntant-nos tot seguit cap a la vall d'Eyna, per la seva vorera esquerra, en direcció al N.N.E., ja que al N.E. domina l'espai el Puig d'Eyna, el qual hem de guanyar.

Al cap d'una mitja hora, passem per la Jaça de la Coma, on atravessem el riu, i pugem per ràpida pendent en direcció a O.S.O.

El camí, al cap d'un bon tros, puja més suau-ment, en direcció al N., fruit en el seu curs de belles perspectives de la vall de Núria i de les Gorges del riu, ensems que es divisa un grandios panorama de muntanyes i clotarades.

El Puigmal se'ns mostra majestuós a tota la seva bellesa salvatge, i talment com si portés una caputxa brodada de seda blanca.

Arribem a l'extrem, on l'aresta s'aferra al massís de la carena, i el camí continua en direcció N.E., passant, en el seu curs, per la perillosa i recta esllavissada que cau de la Coma d'Eyna.

I en cosa d'un quart guanyem el Coll d'Eyna, dit també Coll de Núria, de 2.650 metres d'altitud, situat entre el Pic de Finestrelles, de 2.826 metres, i el Puig d'Eyna, de 2.786 metres. Corre la collada de N.E. a S.O. Es un magnífic punt de vista sobre nous horitzons. Al fons, s'obre la grandiosa, i ensems hermosa, vall d'Eyna i el Pla de la Beguda. El conjunt té un pintoresc aspecte, d'aspres muntanyes, grises, rocalloses i pelades en tots els seus alts esquenalls; n'hi han més baixes, que són verdes i falagueres, envellutades i poblades d'ubèrrima vegetació, de belles congestes de moltes i capricioses formes.

Des d'aquest coll, i després del descans conseguent i admirar el panorama descrit, emprenem una baixada dreta i fadigosa, molt arriscada, portant-la a terme d'una manera un xic original.

Escollim un bastó, bon tros gruixut, que pugui aguantar el pes del nostre cos, i un cop trobat —per cert, cosa molt difícil, car els que es troben són mig corsecats— ens disposem a utilitzar-lo; el posem en direcció contrària a la baixada, i nosaltres, amb les dues mans fortament agafades al bastó, abalancem el cos sobre d'ell, i així, d'aquesta manera, amb una carrera desfrenada, baixem l'espai que ens separa del Coll d'Eyna al Pla de la Beguda, sense, però, que hi abundin les caigudes, ja que tot el camí està cobert de detritus trossejat i lliscós.

I en cosa d'uns tres quarts de rapidíssima baixada, arribem al Pla de la Beguda, molt notable per l'especialitat de les plantes que s'hi troben.

Es una de les millors estacions botàniques que es troben. La seva vessant aplanada, està coberta d'atapeïda herba i de floretes i plantes de totes menes; n'hi han de molt rares; ensems que el seu vast circuit està format per gegantines i enterques muntanyes que guarden en llurs reconades espesses congestes de neu. A la dreta es redrecen els aiguavessos de la Torre d'Eyna o Pic de la Llosa, i més avall els caients de les Cambres d'Ase. A l'esquerra, s'estenen

amunt els Clots i el Camp d'En Parones, en l'emmurallat que separa la vall del Segre. Arreu rellueixen naixements d'aigua.

Passem per la Font de la Beguda, d'aigua gelada. Atravessem el naixement i anem remuntant la vall entre frescos pasturatges que a l'estiu estan coberts d'espesses ramades de vaques.

Tot seguit es troba la Font de l'Orri de Dalt, a l'extrem superior del Pla. S'hi troben les barraques dels pastors, dignament habitades, prop de la font del riu, el qual forma una bonica cascada. Els pins comencen a clapejar tots els pasturatges, mentre els cims que tanquen la vall són enasprats.

Passem també pel Forn de Calç, després d'haver travessat el riu, on es troben un xic més amunt els «Tovallons de Les Encantades», que no són més que unes roques calcàries blanques.

Entre els penyals entercs que avancen del macís, es troben encinglerades coves i baumes.

Després d'atravessar una pinosa negra, arribem al poble d'Eyna, de 253 habitats, cantó de Sallagosa, de 1.495 metres d'altitud, tota rodejada d'alegres prats d'esclatant verdor. S'hi troben unes antigues runes d'un castell que domina tot el poble. No té res de particular.

Seguim la carretera de La Cabanassa, que atravessa el Pla de la Perxa. El trajecte és monòton, de molt mal passar a l'hivern, ja que la neu emmantella el pla; el gruix de neu que s'hi arriba posar és molt espès, i fins i tot arriba a fer perdre completament el curs del camí; sortosament es troben unes grosses pedres dretes, a la seva vorera, que tenen la missió de senyalar-lo.

Arribem a la Cabanassa, poblet de 222 habitants, de 1.530 metres d'altitud, al cantó de Montlluís. Té duana. Res digne d'esmentar.

Seguim la carretera de Montlluís, que ens hi porta en cosa d'un quart.

Es, aquest poble, cap de cantó del districte de Prades, d'uns 525 habitants, i a 1.600 metres d'altitud. És plaça forta de primera classe

La ciutadella, a l'igual que les altres construccions, està alçada seguint els plànols del cèlebre

Vauban; fou començada el 1681 i acabada deu anys més tard; en aquells temps hi sojornava ja una divisió de 4.000 soldats. Posteriorment s'hi han fet noves fortificacions en les prominències que dominen tota la Vall del Tet, pels indrets del Conflent i el Capcir. En el centre de la plaça hi ha un senzill monument al general Dagobert.

Apart d'aquestes particularitats, Montlluís és una excel·lent estació d'estiu, pel seu clima sa i fresc; no obstant, la seva condició de plaça forta, la desmereix en el sentit de lloc d'estiueig.

En aquesta mateixa excursió és digne de visitar-se el poblet de Planés, a 4 kilòmetres, on es troba una església de forma triangular, coneguda pel nom de la Mesquita, atribuïda per alguns als alarbs, i per arqueòlegs erudits als segles XIII i XV.

Montlluís té estació de ferrocarril elèctric de Vilafranca a Bourg-Madame.

* * *

La propera descripció serà la d'una excursió al Coll de Finestrelles.

J. NADAL I RIBAS.

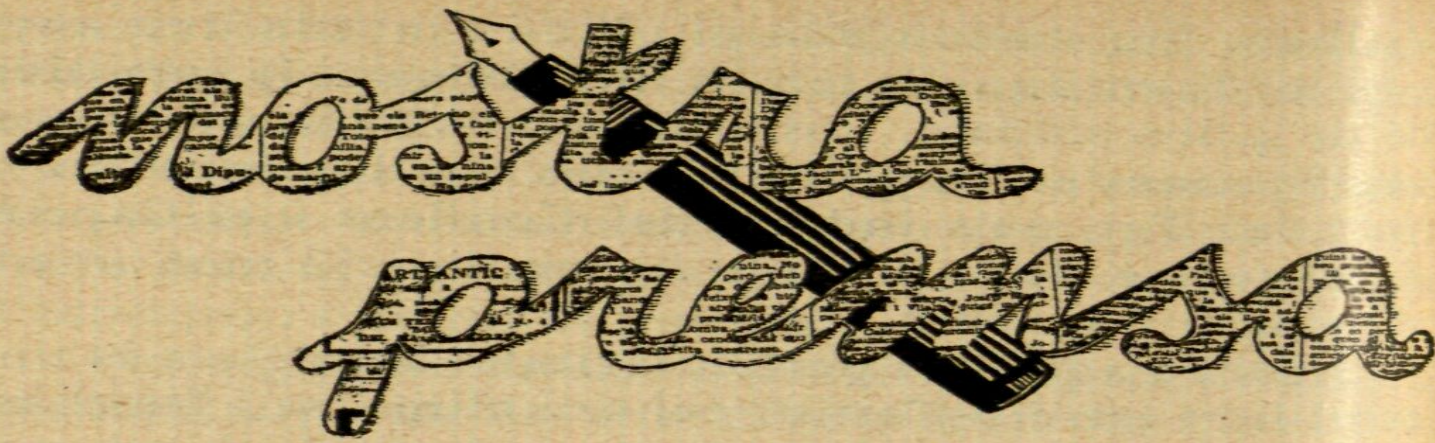
SUPERSTICIONS

—

Per a guarir una ferida de ganivet

Creuen, molts, que es tanca la ferida, estroncant la sang, i posant-hi al damunt penjolls de teranyines del corral.

Es un disbarat dels més grans posar-les als talls: les teranyines són verinoses i endanyen les ferides, i en resulten, a vegades, conseqüències desagradables.

Prensa Comarcal

VII

SITGES

LA REVISTA SUBURENSE.

1877. 4 febrer.—Aquest periòdic, fundat per Rafael Costa, va ésser el primer aparegut a Sitges. El darrer número porta data de 27 de gener del 1878.—Castellà.

EL ECO DE SITGES.—Periòdico semanal. Defensor de los intereses morales y materiales de esta villa.

1886. 1 de març.—4 pp.—380 × 270 mm.; més endavant: 435 × 300 mm.—Castellà; més endavant: Bilingüe.—Continua publicant-se.

LA VOZ DE SITGES.

1894.—4 pp.—350 × 250 mm.—Setmanal.—Castellà.—Fundat per Josep Díaz Blanch.

LA NOVA CATALUNYA.—Periòdic portaveu del Modernisme Català.

1895.—8 pp.—270 × 185 mm.—Setmanal.—Il·lustrat.—Català.

BALUARD DE SITGES.—Setmanari.

1901.—8 pp.—297 × 220 mm.—Català.—Fundat per Josep Díaz Blanch.

LA CANTONADA.

1913.—Revista mensual, fundada per Miquel Utrillo i Trinitat Catasús.—Català.

SITGETANISME.—Revista vilatana.

1915.—4 pp.—380 × 270 mm.—Setmanal.—Català.

1933. Estiu.—40 pp.—210 × 275 mm.—Català, castellà, francès, anglès i alemany.

TASCA.—Organ de les Joventuts Catòliques de Sitges. 1934. Gener.—8 pp. i cobertes.—245 × 175 mm.—Mensual.—Català.

FRONT.—Organ del P.O.U.M. 1936. 13 setembre.—4 pp.—438 × 305 mm.—Setmanal.—Català.

La riallera vila de Sitges, la de la popular i bella «platja d'or», ha tingut també el seu periodisme que, encara que modest per la quantitat, ha contribuït amb el seu gra de sorra a la formació del periodisme català, puix dels 22 títols que compta la llista precedent, 16 ho són escrits en la nostra llengua, la qual cosa demostra clarament l'esperit patriòtic dels fills de la blanca Subur; dels títols restants, tres són escrits en castellà, dos bilingües i un políglota. El primer periòdic escrit en la nostra llengua, va sortir a Sitges a les darreries del segle passat, l'any 1895, i després d'aquesta data, tots els periòdics que han anat veient la llum pública ho han fet, tots ells, escrits en llengua catalana, excepte dos que són bilingües, però que, amb tot, han emprat principalment en llurs pàgines la llengua vernacla.

JOAN TORRENT.

Camp de fajol.

CATALANS NOTABLES

Víctor Balaguer i Cirera

AQUEST home il·lustre per les diverses activitats de la seva vida, ho és especialment per la fundació de la Biblioteca-Museu, coneguda amb el seu primer cognom, instal·lada a Vilanova, essent una de les institucions que més influència ha tingut en el foment de la cultura local.

Balaguer nasqué a Barcelona, l'11 de desembre del 1824.

Complets els vint-i-cinc anys, començà la seva actuació pública, col·laborant a les publicacions: *El Catalán*, *La Corona de Aragón*, *El Conceller*, i *El Correo*. De *La Discusión*, en va ésser director bastant de temps. *La Montanya de Montserrat* fou el periòdic fundat i dirigit per Víctor Balaguer.

Encara que no va escriure preferentment en llengua nadiua, se'l considera com un dels primers iniciadors del moviment progressiu de les lletres catalanes. La seva primera poesia escrita amb l'idioma de la

nostra terra, és de l'any 1857: consisteix en una *Oda a la Verge de Montserrat*. Després va dedicar-se amb entusiasme a la poesia catalana, essent proclamat en 1861 «Mestre en Gai Saber».

Com a historiador, cal fer esment de la seva *Historia de Cataluña*, impugnada per Antoni de Bofarull, i l'obra de molta consulta pels erudits *Las Calles de Barcelona*, que és un aplec de monografies històriques i llegendàries.

Balaguer, com a poeta, figurà a primera fila. Entre les seves composicions de caràcter patriòtic, pot esmentar-se *La cançó de la bandera*.

A més, també va escriure algunes obres de caràcter dramàtic, i molts llibres, tots ells instructius.

Fou acadèmic de la Llengua i de la Història.

Resumirem la seva vida política dient, que després d'una breu estada a Madrid, retornà a Catalunya, i aleshores fou quan desenvolupà les aficions polítiques. Defensà les idees progressistes, i prengué part en la Revolució del 1854.

El govern provisional d'Espanya, va nomenar a Víctor Balaguer governador civil de Màlaga, passant després a ocupar la presidència de la Diputació provincial de Madrid.

En 1869 era diputat a les Corts Constituents, i després, durant dotze legislatures, fins a la seva mort, pel districte de Vilanova i La Geltrú.

Va ésser ministre d'Ultramar, en el ministeri format pel duc de la Torre.

Ocupà altres importants càrrecs, com el de president del Consell d'Estat.

Catalunya tingué En Balaguer un constant defensor de la seva producció i de les seves aspiracions.

Després, desenganyat, es retirà de la política, i dedicà tot l'entusiasme al Museu-Biblioteca que porta el seu nom, a Vilanova i La Geltrú, que sense ésser fill de l'esmentada vila, va estimar-la com el qui més, construïnt-hi en vida, cas insòlit en aquells

temps, la susdita Biblioteca-Museu, i deixà, a la seva mort, els mitjans econòmics per al seu sosteniment. El títol de «fill adoptiu» de Vilanova, se li donà en 1880.

Víctima d'una angina de pit, morí, tan liberal com va ésser-ho sempre, als voltants de l'any 1868, a la capital d'Espanya, el dia 14 de gener del 1901.

MIQUEL FORTUNY.

Anecdolari català

Diuen els entesos, que de catalans n'hi ha per tots als àmbits del món. Altres, que senten una simpatia «a matar» per aquesta raça inquieta i estudiosa, ho han confirmat, mal no vulguin, dient que fins «se'n troben a la sopa». Volien escopir-nos, i la saliva els ha anat a la cara seva. Perquè precisament una glòria i característica alhora dels catalans, és la conquesta pacífica del món que fan rondant-lo, resseguint-lo per cí i per lla. Mes no és això el que ens importa ara. Sinó demostrar que on menys es pensa, salta la llebre, com li succeí al mestre Goula, en els seus temps de director de la gran orquestra del nostre Liceu.

La companyia d'òpera i la massa orquestral del gran teatre havien anat a actuar a Rússia. S'havia posat en escena una obra conegudíssima. Tot anava com una seda. Però bé un moment que la cosa sembla enderrocar-se. Es quan el baríton ataca una nota en fals. Espectació en el mestre Goula, que dirigia, i en el baríton. Però semblà que el públic no se n'adonà, i el mestre s'atreveix a dir baix, baixet, al cantant:
—«Mira, noi, que m'has fet patir! Vés en compte, eh?»

I aquell, seguint els acords de la música, canta, en català:

—«Goula, Goula, els hem foscut!»

I una veu de dalt de tot de la sala, també en català, els replicà:

—No pas a mi!

Això ocorria a Moscou...

J. G. L.

Una batalla original

BEN original, tanmateix, devia ésser la batalla que degué haver-hi entre els consellers de la vila d'Argentona, els seus seguidors i les bruixes de l'esmentat poble, segons se'n desprèn de l'acord pres, encara que no ho sembli, seriosament, amb la major bona fe i segurament no sense un cert temor als esperits malignes. Com deia, l'il·lustre Consell de la vila d'Argentona, reunit en solemne sessió acordà unànimement, davant la gravetat de les circumstàncies, que no era poca, doncs tractava d'acabar amb les maleses que feien les bruixes i bruixots; acordaren, doncs, a proposta del Jurat en Cap, amb data de 9 de desembre del 1619, llur total extermini, com així es pot llegir en l'acta corresponent, que diu:

Com en dies passats es digué de paraula entre nosaltres que se anés allí hon dit i avieu bruxes, per creurer si en la present Parrochia ni hage alguna o algunas; jo seria de parer, que, a gastos de la present universitat se perseguescan los tals o tales.

Com podeu veure, hi havia a Argentona, en aquells temps, un lloc on es deia que hi havien bruixes i bruixots, als quals s'anava a atacar per apresar-los i executar-los després com es mereixien per les seves grans malifetes.

Mes... ah!... Malauradament no ens diuen les cròniques quin fou el resultat de l'encontre, ni les armes que utilitzaren tan zelosos consellers per a batre's amb les bruixes, doncs sapigut és que les armes corrents no tenien cap eficàcia a l'esgrimir-les en contra d'elles, a no ésser que s'hi posessin a cops de campana o d'escombres. I el resultat?... Ja és de suposar! Conten que els consellers ja asseguraren per endavant l'eficàcia de llurs armes; hom ja es creu veure a les bruixes fugint escapades per la xemeneia muntant a cavall de canyes d'escombres meravelloses.

Encara que sembli impossible, aquest acord fou pres de veres i és rigurosament històric; mes, en honor dels argentonins, cal dir que, en aquells temps, d'acords com aquest se'n prengueren en nombrosos pobles de Catalunya, no arribant a la comarca del Maresme a l'extrem que arribaren en alguns pobles de l'Urgell, Segarra, Artés, Sallent i altres pobles de les baronies del bisbat de Vic, on pocs anys abans s'hi havien executat vàries dones acusades de dedicar-se a les males arts de la bruixeria.

Conèixer si una dona era bruixa o no, era facilíssim: calia rentar-li l'espatlla amb aigua beneïta, i, d'ésser bruixa, de seguida els hi eixia un senyal que el dimoni els hi marcava al mig de l'espatlla. Més clar..., l'aigua! I a tal punt arribà aquesta persecució, que hi havien individus que es guanyaven la vida rentant espatlles de gent sospitosa. Sobre-sortiren en això els consellers d'Igualada, els quals, a voltes, no fiant-se de la primera rentada, la feien repetir fins quedar convençuts.

Avui, sortosament, aquestes supersticions, igual que altres coses fora de raó, han desaparegut; tot i això, no manca qui en passar prop d'un cementiri, a mitja nit, té tremolins i fins apreta el pas.

JOSEP.

C O R R A N D E S

A una vella, vella, vella,
més vella que l'anar a peu,
li parlaren de casori:
va aixecar les mans al cel!

Mare, caseu-me aviat,
mentre sóc jove i fadrina,
que el blat segat massa tard
no dóna palla ni espiga.

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

La primera escola pública de Barcelona

Fou a mitjans del segle XVI que s'instituïa a Barcelona l'«Estudi General i Universitat». Els estudiants que hi acudien, preceptors la majoria d'ells d'infants de cases acomodades, solien endur-se'ls i els deixaven al pati de la Universitat, mentre ells eren a classe.

L'aldarull que forçosament havien de moure aquells infants, degué tocar el cor del bon ciutadà Pere Spanyol, que, en veure en el temps que perdien una bona ocasió per a ensenyar-los les primeres lletres, els va recollir. Començà a fer-ho així, endut pel seu zel exemplar i el seu altruisme admirable.

No trigà, però, a haver de sostenir la primera lluita en defensa de la missió que ell s'havia imposat, contra els representants de l'Ajuntament en el Consell de la Universitat, els quals, creient que aquella no era tasca que pertoqués a la Universitat ni a l'Ajuntament de Barcelona, manaren que fos suprimida.

La tenacitat, però, de Pere Spanyol, malgrat d'ésser foragitat diverses vegades del dit pati i d'ésser refusades les instàncies que ell adreçava a l'Ajuntament, sollicitant un auxili per a la seva obra, a la fi s'imposà.

L'Ajuntament de Barcelona acabà fent una porxada en el mateix recinte de l'«Estudi General», per a reunir-hi els nois, i, més endavant, reconeguda ja per tothom l'obra que amb tant d'èxit realitzava el ciutadà Pere Spanyol, bastí un edifici destinat a escola, al carrer de la Canuda, prop de la Rambla i a redós de les muralles. Aquesta fou la primera escola pública de Barcelona.

Pere Spanyol havia estat l'instrument de les necessitats ciutadanes que per ell s'havien imposat i de la nova concepció que feia que les Corporacions Municipals es captinguessin de l'ensenyança, que ell també consagrava, i a la qual dedicà quaranta anys de la seva vida (del 1595 al 1641), llegant-nos un dels millors exemples de tenacitat i de treball.

Entreteniments Instructius

Secció a càrrec de JOSEP M.ª SALAS I JULIÀ

ACROSTIC

. E .
 S
 C
 R
 I
 P
 T
 O
 R
 S

Damunt de cada punt de u col·locar-s'hi una lletra, de manera que es llegeixi en cada ratlla el cognom d'un conegut escriptor català.

CONVERSA

- En Pere us ha dit que se n'anava de viatge, veritat?
- Sí.
- I on, si es pot saber?
- On tu mateix has dit.

LOGOGRIF NUMERIC

123456789	Ciutat catalana.
65437154	Estrènyer fort.
6458712	Animal.
654471	Bastó.
54567	Regió.
4515	Animal.
651	Animal.
87	Adverbi.
1	Consonant.

TARJA

Rafaela Grant Fontall

Combinar degudament aquestes lletres fent per manera que es llegeixi dos noms corresponents a altres tants carrers barcelonins.

Solucions als "Entreteniments Instructius"

publicats al núm. 59

Problema: $429 + 034 + 175 = 638$.

Rombe: *r, poll, roser, llet, r.*

Triangle geogràfic: *Das, Bagà, Calaf, Navata, Masarach, Matamala.*

Tarja: *La Legió d'honor.*

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

AQUEST NÚMERO HA PASSAT PER LA CENSURA